

Отримано: 10.11.2025

Прорецензовано: 22.11.2025

Прийнято до друку: 18.12.2025

email: liubov.korniichuk@oa.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-0541-5884>DOI: <http://doi.org/10.25264/2409-6806-2026-37-94-102>

Корнійчук Л. Микола Мушинка як дослідник і популяризатор постаті Володимира Гнатюка. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Історичні науки». Острог, 2026. Вип. 37. С. 94–102.

УДК: 929:398+94(477).15

Любов Корнійчук,
кандидат історичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин
Національного університету «Острозька академія»

МИКОЛА МУШИНКА ЯК ДОСЛІДНИК І ПОПУЛЯРИЗАТОР ПОСТАТІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Стаття присвячена висвітленню внеску відомого фольклориста, літературознавця, україніста, організатора науки, академіка Миколи Мушинки у вивчення постаті визначного українського фольклориста та етнографа Володимира Гнатюка. Звернено увагу, що ця тематика є провідною у науковій творчості Вченого та безпосередньо пов'язана з його формуванням і зростанням як науковця. Вивченню життєвого і творчого шляху В. Гнатюка присвячені кандидатська та докторська дисертації М. Мушинки.

Зроблено наголоси на новизні досліджень вченого, доповненні наукових напрацювань його попередників у цій тематиці, вказано основні наукові роботи, підготовлені за цією тематикою. Зокрема, йдеться про монографію «Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства», яка вийшла друком у 1987 році та була перевидана в 2012 році. Автор вказує, що ця праця є першою спробою цілісної характеристики діяльності В. Гнатюка, спробою показати постаті на тлі доби. М. Мушинка охарактеризував внесок В. Гнатюка в дослідженні різних жанрів фольклору, проаналізував особливості (методику) збору ним матеріалів та їхнього подальшого опрацювання.

Окремо звернено увагу на постать М. Мушинки як організатора наукових заходів і популяризатора українського фольклору із виокремленням внеску Вченого у поширення знань про діяльність В. Гнатюка та належне шанування його пам'яті (проведення тематичних наукових конференцій, впорядкування мого відомого фольклориста тощо). Зроблено висновки, що академік М. Мушинка зробив вагомий внесок у вивчення постаті В. Гнатюка, про що свідчать його наукові праці та активна науково-організаційна діяльність.

Ключові слова: діаспора, наука, популяризація, культура, Володимир Гнатюк, фольклор, біографія, НТШ.

Liubov Korniichuk

MYKOLA MUŠINKA AS A RESEARCHER AND PROMOTER OF VOLODYMYR HNATIUK'S LEGACY

The article is devoted to highlighting the contribution of the renowned folklorist, literary scholar, Ukrainian studies researcher, organizer of academic events, and Academician Mykola Mušinka to the study of the outstanding Ukrainian folklorist and ethnographer Volodymyr Hnatiuk. It emphasizes that this topic occupies a central place in Mušinka's scholarly work and is closely connected to his own formation and development as a researcher. Both his candidate (PhD) and doctoral dissertations were dedicated to examining the life and creative path of V. Hnatiuk.

The article underscores the originality and novelty of Mušinka's studies, his enhancement of previous scholars' work on this subject, and lists his key academic publications in this field. In particular, attention is given to the monograph "Volodymyr Hnatiuk: His Life and His Work in the Fields of Folklore Studies, Literary Criticism, and Linguistics" (first published in 1987 and reissued in 2012). The author notes that this book represents the first comprehensive attempt to characterize Hnatiuk's scholarly activity and to portray his personality against the backdrop of his era. Mušinka analyzed Hnatiuk's contribution to the study of various folklore genres, as well as the methods he used in collecting and processing materials.

Special attention is also given to Mykola Mušinka as an organizer of academic events and a promoter of Ukrainian folklore, with a focus on his efforts to disseminate knowledge about Volodymyr Hnatiuk's work and to properly commemorate his legacy (through organizing thematic scholarly conferences, arranging the restoration

of the folklorist's grave, and other initiatives). Notably, it was Mušinka who proposed naming the Pedagogical Institute in Ternopil after Volodymyr Hnatiuk (now Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

The article concludes that Academician Mykola Mušinka made a significant contribution to the study of Volodymyr Hnatiuk's life and work, as evidenced by his academic research and active organizational efforts.

Keywords: diaspora, science, popularization, culture, Volodymyr Hnatiuk, folklore, biography, the Shevchenko Scientific Society (the NTSh).

Одним із найкращих способів презентувати країну в світі є розповідь про її культуру. У цьому аспекті завжди жвавий інтерес викликає фольклор, який допомагає дізнатися тонкощі історико-культурного розвитку різних народів. Одним із відомих українських фольклористів та етнографів є видавець та популяризатор слов'янських літератур, україніст Володимир Гнатюк. Його біографія та творчість досліджувались від 20-х років ХХ-го століття [6], але життєвий і творчий шлях В. Гнатюка чи не найкраще висвітлений у працях фольклориста, літературознавця, україніста, іноземного члена Національної академії наук України, багаторічного голови Асоціації україністів Словаччини та президента НТШ у Словаччині, члена Президії Світової наукової ради Світового конгресу українців (СНР СКУ), академіка Миколи Мушинки (1936–2024 рр.). У науковому спадку дослідника 142 книжкових видання, понад 500 наукових розвідок і понад 3000 науково-популярних статей і рецензій книжкових видань, більше 200 наукових розвідок, понад 2000 опублікованих статей і рецензій, численні гасла до різних енциклопедій [1, с. 6], частина яких присвячена вивченню різних аспектів творчості В. Гнатюка. Тому можна вважати, що дослідження постаті В. Гнатюка є однією з провідних тем у його науковій творчості. Академік М. Мушинка за свою змістовну наукову діяльність здобув почесні звання в низці університетів України, був широко відомий і користувався заслуженим авторитетом не лише в Словаччині та Україні, а й в багатьох державах світу, зокрема серед вчених українського діаспорного середовища. Про його життя та діяльність однією зі словацьких телекомпаній знято фільм.

М. Мушинка зробив вагомий внесок у вивчення фольклору і літературознавчі студії загалом. Він є автором низки праць, які допомагають сформуванню цілісної характеристики про різні явища та життєві історії відомих осіб. Учений приділив багато уваги вивченню постаті Володимира Гнатюка, осмисленню його напрацювань і методів збору і вивчення фольклору, що відображено в низці його праць, які були проаналізовані в статті. Водночас досі відсутнє спеціальне дослідження, яке б охарактеризувало різні сторони життєвого і наукового творчого шляху М. Мушинки, зокрема з детальним розглядом його внеску у розвиток фольклору. Епізодично таку інформацію можна зустріти в різних наукових публікаціях, які розповідають про віхи біографії вченого. Зокрема, Микола Жулинський вказував, що М. Мушинка ретельно працював в архівах Києва, Львова, Москви та приватних архівах, де знайшов багато невідомих, неоприлюднених матеріалів із творчої спадщини В. Гнатюка [7, с. 80–81]. М. Жулинський підкреслив, що одним із результатів цієї праці було створення меморіального музею В. Гнатюка в його рідному селі Велесневі на Тернопільщині [7, с. 81]. Олекса Мишанич зазначав про значний внесок М. Мушинки у різні аспекти дослідження постаті відомого фольклориста [12, с. 15]. Після смерті дослідника з'явилася низка некрологів, в яких так само згадувалася його наукова праця [7; 11; 24; 26], серед яких – і некролог із включенням інтерв'ю, проведеним київською дослідницею Вікторією Сергієнко [25]. Загальні оцінки творчості вченого можна знайти й у текстах до книжкових видань, присвячених дослідникові [13], а також в ювілейних (наприклад, Надії Вархол, Ганни Карась) та інших статтях [2; 8].

Мета статті – охарактеризувати внесок Миколи Мушинки у вивчення постаті Володимира Гнатюка.

Як зазначав М. Мушинка, В. Гнатюк був для нього ідеалом ученого та людини, «своєрідним мірилом наукових та людських вартостей» [20, с. 323], тому не випадково саме йому дослідник присвятив левову частку своїх наукових праць. Бібліографія праць М. Мушинки про Володимира Гнатюка була вперше оприлюднена окремим виданням у 1987 р. [5], пізніше опублікована у додатках до перевидання 2012 р. монографії про вченого [16, с. 355–362].

Молодий дослідник зацікавився статтю В. Гнатюка ще під час навчання у Празі, де у 1955 р. вперше почув про нього від свого професора – відомого фольклориста та етнографа Івана Панькевича [20, с. 323]. Восени 1963 р. М. Мушинка вступив до аспірантури кафедри фольклористики та етнографії Карлового університету у Празі (науковий керівник – визначний чеський

фольклорист Карел Дворжак). У цьому ж році він написав свою першу працю «З історії дослідження фольклору українців Східної Словаччини до Першої світової війни» [18]. Після консультацій із професором Дворжаком було затверджено тему кандидатської дисертації «Відображення еміграції у фольклорі українців Східної Словаччини» [20, с. 326]. Пізніше молодого дослідника було направлено в аспірантуру до Києва, оскільки він спеціалізувався на вивченні фольклору українців Пряшівщини, а відповідного фахівця в університеті не було. Там він був закріплений на філологічному факультеті Київського державного університету ім. Шевченка (науковим керівником був Микола Грищай). Пізніше молодого вченого було направлено в Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН УРСР (науковий консультант – Олександр Дей) [2, с. 8]. У Києві М. Мушинці порадили змінити тему дисертації, адже вивчення фольклору еміграції асоціювалося з буржуазним націоналізмом і відповідно не зовсім позитивно сприймалося. Відтак, тему було змінено на дослідження про видатного фольклориста-етнографа, організатора наукової праці НТШ у Львові, секретаря Товариства Володимира Гнатюка – «Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття і його зв'язки з Чехословаччиною» і кращі українські гнатюкознавці М. Т. Яценко та О. І. Дей надали всебічну допомогу в підготовці праці [20, с. 327].

Захистити дисертацію в Україні не вдалося, бо М. Мушинка, який дружив із багатьма дисидентами, перевозив твори самвидаву до Пряшева з метою пізнішої передачі на захід і після затримання з ними був відратований з аспірантури в Україні. Захист кандидатської дисертації відбувся в умовах «Празької весни» у Карловому університеті в Празі 9 листопада 1967 р. (офіційні опоненти: директор Слов'янського інституту у Празі Юліус Доланський, директор Інституту етнографії та фольклору ЧСАН доктор Яромір Єх, професор Карлового університету Карел Горалек, науковий працівник Інституту мов та літератур ЧСАН Орест Зілінський, завідувачка дослідного кабінету україністики філософського факультету у Пряшеві Олена Рудловчак та завідувач кафедри музики педагогічного факультету у Пряшеві Юрій Костюк) [20, с. 340–341]. Крім того, молодий дослідник встиг також відредагувати започаткований його зусиллями «Науковий збірник, присвячений пам'яті Володимира Гнатюка» [23], виданий у тому ж 1967 р. Свидницьким музеєм української культури.

При дослідженні постаті В. Гнатюка М. Мушинка не лише вивчав науковий доробок, але намагався знайти людей, що особисто були знайомі з ученим. У ході цих пошуків він познайомився з Іваном Андрійовичем Боднарем (його дружина була сестрою дружини В. Гнатюка), завдяки якому вдалося зібрати низку цінних матеріалів і в молодого вченого з'явився план видати окремий збірник (третій том «Наукового збірника Музею української культури у Свиднику», пізніше – збірник VI Світового конгресу славістів, що мав відбутися у серпні 1968 р. у Празі), присвячений пам'яті науковця [20, с. 330–333]. Також за посередництва І. Боднаря вдалося налагодити контакти з дочкою В. Гнатюка – Олександрою, а також, завдяки знайомству з її племінницею – Лолою Годерсман, вдалося повернути в Україну листування В. Гнатюка з сім'єю [19, с. 14].

Значну роль М. Мушинка відіграв і у відкритті у Велесневі музею В. Гнатюка, куди ним було передано цінні експонати (у тому числі меблі з останньої квартири В. Гнатюка). Крім того, у 1965 р. М. Мушинці під час опрацювання інших матеріалів у квартирі І. Боднаря та його зятя Григорія Смольського вдалося знайти невідому частину архіву В. Гнатюка. Донька вченого і власниця цих матеріалів О. Гнатюк заповіла їх М. Мушинці, однак він перевіз до Пряшева лише частину архіву, решту завдяки співпраці з Ігорем Геретою та Остапом Черемшинським було перевезено спочатку до Красназнавчого музею в Тернополі, пізніше архів було передано меморіальному музею В. Гнатюка у його рідному селі Велесневі, який було урочисто відкрито у травні 1971 р. Серед найцінніших виявлених матеріалів були записи українських народних пісень Зоріяна Доленги-Ходаковського (1819 р., 1019 текстів пісень) та братів Бодянських (I пол. XIX ст., 154 стор.), що в літературі згадувалися як загублені [28, с. 124].

У 1975 р. як окремий том «Записок НТШ» з'явилася праця М. Мушинки «Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття» [14]. Праця була опублікована завдяки тому, що перебуваючи у травні 1968 р. у Парижі, М. Мушинка познайомився зі співробітниками НТШ в Європі, і тодішній секретар Товариства Аркадій Жуковський запропонував видати монографію про Гнатюка. Як згадує автор, він мав отримати дозвіл на таку публікацію в закордонному виданні від завідувача кафедри української мови та літератури П. П. Буганичева [33] та від деканату філософського факультету Пряшівського університету ім. Шафарика [32], після чого відредагований та скорочений рукопис дисертації був надісланий до редакції в Парижі.

У 1971 р., побоюючись втратити роботу, М. Мушинка звертався до редакції з проханням не видавати надіслану працю, але його було звільнено не зважаючи на те, що праця ще не була надрукована [20, с. 343, 349]. Цікаво, що в приватному архіві вченого зберігається перелік зауважень Володимира Кубійовича до праці із зазначенням необхідності її публікації в «Записках НТШ» [10]. В. Кубійович радив авторові більшу увагу звернути на роль В. Гнатюка як секретаря НТШ і організатора української науки; зазначав, що підрозділ про зв'язки зі словацькими та чеськими вченими становить окрему наукову проблему; зауважив, що доцільніше вживати термін Пряшівщина ніж Східна Словаччина; варто скоротити список літератури, а також у висновках детальніше звернути увагу на внесок досліджень науковця у фольклористику [10, арк. 2–4].

Загалом, у праці представлено коротку біографію В. Гнатюка, аналіз методики його евристичної діяльності, досліджень фольклору Пряшівщини, а також фольклору українців Бачки та Банату. Характеристиці збиральницької роботи В. Гнатюка М. Мушинка приділив значну увагу. Так, він зазначив, що вирушаючи в експедицію дослідник вивчав не лише фольклорно-етнографічні збірники та методичні посібники, а й всю доступну літературу про область, яку збирався досліджувати, складав орієнтовний план експедиції, а приїжджаючи на місце, щоб уникнути конфліктів із місцевою владою та відразу налагодити зв'язок із носіями фольклору звертався до священника, вчителя або нотаря, інформуючи їх про мету приїзду та дізнаючись імена ймовірних інформаторів [14, с. 27]. М. Мушинка, який уважав В. Гнатюка зразком дослідника, наголошує на неабиякій працелюбності фольклориста, який робив записи щодня із восьмої години ранку до восьмої години вечора, в записках підкреслював діалектні слова і писав їх пояснення, обов'язково перечитував записи інформатору і за потреби вносив корективи, часто сам наспівував пісні, щоб нагадати селянам ту чи іншу тему. Після повернення до Львова він часто підтримував зв'язки з оповідачами, надсилаючи їм потім опубліковані матеріали і цим певною мірою пояснювалася його популярність серед населення [14, с. 29–30].

Аналізуючи фольклористичні напрацювання попередників В. Гнатюка, М. Мушинка зауважив, що вони здебільшого охоплювали народні пісні українського населення Пряшівщини, а народна проза лишалася поза увагою, відтак невинуватим був інтерес фольклориста саме до цього жанру [14, с. 37]. Водночас, дослідник зауважив і певні недоліки у виданні «Етнографічні матеріали з Угорської Русі», зокрема, відсутність детальної індивідуальної характеристики інформаторів, яка б дуже знадобилася фольклористам для кращого розуміння походження тих чи інших жанрів усної народної творчості [14, с. 51]. Підсумовуючи, М. Мушинка підкреслив, що найбільшим внеском В. Гнатюка в українську фольклористику було те, що він показав, що фольклор українського населення Пряшівщини, Бачки та Банату є складовою частиною українського фольклору в цілому, а записи народних казок вченого становлять золотий фонд закарпатської фольклористики, своєю діяльністю він заохотив до експедицій інших дослідників [14, с. 97]. Докладний аналіз діяльності фольклориста доповнює бібліографія його праць про Угорську Русь, а також словник діалектних слів. Охарактеризована монографія М. Мушинки розкриває один із важливих аспектів діяльності В. Гнатюка і складає важливу частину гнатюкознавчої спадщини вченого.

Після звільнення з Пряшівського університету М. Мушинка вісімнадцять років (1972–1990) працював пастухом і кочегаром у Пряшеві [1, с. 5]. Всі ці роки дослідник писав наукові тексти, які друкував у західних виданнях, не залишаючи без уваги доробок В. Гнатюка.

У 1987 р. як 207-й том «Записок НТШ» була видана ще одна монографія дослідника «Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства» [15]. Як згадував учений у передмові до другого видання (2012 р.) цієї монографії, писати її він почав із ініціативи дочки науковця – Олександри Гнатюк – і писалася вона в досить складних умовах: спочатку в пастушій колибі рідного села Курова, а потім під час роботи кочегаром у котельні в Пряшеві. Маючи заборону на користування матеріалами бібліотеки Дослідного кабінету україністики при кафедрі української мови та літератури Університету ім. П. Й. Шафарика у Пряшеві, вчений змушений був їздити для роботи до Слов'янської бібліотеки в Празі [19, с. 4].

Ця монографія М. Мушинки про В. Гнатюка є чи не першою спробою цілісної характеристики діяльності вченого в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства, спробою показати постать науковця на тлі доби, адже до цього дослідники звертали увагу на окремі аспекти діяльності та творчості вченого. Не зважаючи на те, що внесок В. Гнатюка в українську фольклористику до появи монографії М. Мушинки досліджували Ф. Колесса, М. Яценко, П. Арсенич, В. Сиваченко, О. Зілинський та ін., йому вдалося зробити власний внесок у вивчення проблеми. У другому розділі книги

М. Мушинка проаналізував фольклорно-етнографічну діяльність В. Гнатюка, базуючись на широкій джерельній базі, а також, характеризуючи наявну літературу. Автор представив характеристику праці вченого за такими розділами: народні пісні, звичаї та вірування, народна демонологія, народна проза, методика збирання та класифікації фольклору, текстологічні принципи записування й видання фольклорних матеріалів, історія української фольклористики та етнографії, фольклор та етнографія окремих регіонів української території, фольклор та етнографія інших народів. М. Мушинка підтримав твердження М. Яценка, який називав В. Гнатюка першим професійним українським фольклористом, що сприяв становленню фольклористики як самостійної наукової дисципліни [16, с. 98].

Пісенні записи фольклориста М. Мушинка за генетичним принципом поділив на три групи: пісні із Закарпаття; пісні, запозичені у сусідніх народів; пісні, створені в Бачці [16, с. 99]. Автор докладно проаналізував процес збору та характеристики коломийок, колядок та щедрівок, веснянок, балад, дум, історичних пісень тощо. Також розглянув внесок фольклориста в дослідження таких жанрів народної прози як казки, байки, міфи, анекдоти, перекази, легенди, новели. Водночас, учений зазначив, що ця класифікація в своїй основі залишається актуальною, проте сучасна українська фольклористика використовує дещо іншу термінологію, наприклад, замість байки – казки про тварин, новели – соціально-побутова казка, казки – фантастично-пригодницька казка [16, с. 115].

Характеризуючи методику збирання та класифікації В. Гнатюком українського фольклору, М. Мушинка підкреслював, що вона в деталях відрізняється від сучасної класифікації і спрямована на охоплення всіх фольклорних жанрів [16, с. 126]. Увагу привертає оцінка автором методичних вказівок щодо запису фольклору, адже загальнодоступною стала записувальна техніка і низка вказівок В. Гнатюка вже не були такими актуальними, хоч загалом їх можна застосовувати в сучасній фольклорно-етнографічній практиці. Так, учений серед методичних вказівок В. Гнатюка виділив наступні: кожен, хто збирається у експедицію повинен мати хоча б одну публікацію тих матеріалів, що планує записувати; оповідача потрібно навчити диктувати оповідання по кілька слів; під час диктанту слід записувати все, не оминаючи сороміцьких висловів; пісні потрібно записувати зі співу, а також записувати мелодію і обряди при яких вони виконувалися; важливо записувати також всі відомості про оповідача [16, с. 127]. Характеризуючи текстологічні принципи записування та видання фольклорних матеріалів В. Гнатюком, дослідник акцентував увагу на тому, що він проводив паралелі між українським та європейським фольклором, що значно полегшує роботу із зібраними ним матеріалами. М. Мушинка зазначає, що В. Гнатюк був прихильником порівняльного методу у фольклористиці, водночас не відкидає й історичну, антропологічну та міфологічну школи [16, с. 98]. Автор ілюструє застосування фольклористом порівняльного методу при аналізі балад, зокрема про матір-дітогубницю в слов'янських та неслов'янських народів і завдяки цьому простежив історичний розвиток цього сюжету та основи виникнення цієї балади [16, с. 106].

Варто зауважити, що М. Мушинка свою високу оцінку доробку В. Гнатюка аргументував не в останню чергу тим, що той був обізнаним не лише з виданнями українського фольклору, а й білоруського, російського, польського, чеського, словацького, болгарського, румунського, а також збірками західноєвропейського фольклору. Також В. Гнатюк співпрацював із засновником порівняльної школи в чеській фольклористиці Їржі Полівкою, чеським етнографом Франтішком Ржегоржем, тісні стосунки підтримував із фінською школою фольклористики та багатьма іншими вченими та осередками. Вчений всебічно проаналізував фольклористичний доробок В. Гнатюка, адже охарактеризував усі його збірки народної творчості, рецензії та відгуки на них у працях інших фольклористів та етнографів, а також порівнював його наукові підходи з підходами інших фольклористів та етнографів. М. Мушинка також виокремлював новаторські погляди відомого фольклориста, наприклад, вказував на те, що видаючи збірку колядок та щедрівок, дослідник уперше подав їх обґрунтовану класифікацію, розподіливши не за темами, а за адресатами: колядки господареві, господині, синам, дочкам тощо, що сприяло кращій картині патріархального побуту українського народу, відображеній у колядках [16, с. 104].

Зауважимо, що у рецензії на монографії про В. Гнатюка завідувач Велеснівського етнографічно-меморіального музею В. М. Гнатюка Остап Черемшинський високо оцінив дослідження М. Мушинки і зазначав, що «до цього часу» ще ні одне дослідження хоч би однієї ділянки діяльності В. Гнатюка не було так всебічно розкрито як у рецензованій праці» [29, с. 319].

Крім вищезазначеної монографії про В. Гнатюка в 1988 р. М. Мушинка опублікував працю «Фольклор русинів Воєводини» [21], в якій окреме місце в розділі про історію збирання фольклору

русинів присвячено висвітленню внеску В. Гнатюка у вивчення фольклору досліджуваного регіону. Зокрема, детально проаналізовано його працю «Руські оселі в Бачці», що ґрунтувалася на значному автентичному джерельному матеріалі. Автор високо оцінює роботу В. Гнатюка, а також наводить приклади схвальних оцінок його фольклористичних здобутків іншими вченими [21, с. 21], водночас, зазначаючи, що недоліком упорядкованих ним збірок пісень була відсутність записів їх мелодій [21, с. 25].

Загалом же, зібраний у книзі матеріал М. Мушинка поділив на такі групи: календарна обрядова поезія, сімейна обрядова поезія, балади, історичні пісні, ліричні пісні, пісні-хроніки та пісні літературного походження. Кожній групі присвячено окремий розділ праці, в якому дослідник подає історію появи певного жанру, а також його характеристики, описуючи окремі обряди та звичаї. Заслуговує на увагу виділення пісень-хронік, які, як зазначає сам автор, фольклористи почали виокремлювати нещодавно і започатковане широке використання такого терміну було в 1966 р. О. Деєм, а перші записи їх у Бачці зробив В. Гнатюк [21, с. 220]. У таких піснях відображалися найактуальніші та найзлободенніші проблеми населення, часто вони могли містити заклики до соціальних протестів, боротьби з несправедливістю, також могли бути пройняті тугою за рідним краєм. Загалом збірка містить цілу низку цінних джерельних матеріалів і завдяки використанню історико-компаративного методу, на підставі аналізу окремих фрагментів пісень, сприяє реконструкції багатьох звичаїв та обрядів русинів Воєводини, з'ясуванню соціально-побутових особливостей життя населення досліджуваного регіону.

Учений сприяв популяризації постаті В. Гнатюка та більшому поширенню знань про нього. Слід наголосити на тому, що з нагоди 100-ліття з дня народження В. Гнатюка у 1971 р. М. Мушинка готував конференцію [31], яка була скасована в останній момент. Згідно з планом спочатку вона мала відбутися у травні, а згодом її було перенесено на листопад. Із Чехословаччини до участі зголосилося понад 50 науковців, 7 – із УРСР, бажання приїхати висловила і дочка В. Гнатюка – Олександра. Однак, вчена рада філософського факультету викреслила доповідь науковця з програми, на виставці під час конференції заборонено виставляти його праці [9, с. 76–77]. Сам Учений пригадував, що не запросили його й на святкування ювілею на міжнародні наукові конференції, що проходили в Києві, Львові, Ужгороді та Тернополі, у той час як, наприклад, в Ужгороді на конференції був директор Інституту марксизму-ленінізму Університету П. Й. Шафарика в Пряшеві Іван Байцура та голова партійної організації університету Михайло Роман, що не займалися дослідженням життя та діяльності В. Гнатюка. До Тернополя, пригадував учений, він обіцяв привезти і подарувати Меморіальному музеєві В. Гнатюка у Велесневі портрет науковця, написаний Михайлом Бойчуком, однак і туди не був запрошений [19, с. 7–8].

Уже після реабілітації в 1990 р. М. Мушинка організував конференцію у Пряшеві (12–13 червня) та Свиднику (14–15 червня) «Від Наукового товариства ім. Шевченка до українського вільного університету» до 120-річчя від дня народження відомого фольклориста, об'єднавши її з урочистостями з нагоди століття заснування НТШ та 70-річчя Українського вільного університету в Празі. Конференція була організована за участі Університету ім. П. Й. Шафарика у Пряшеві, НТШ в Європі, США та Канаді, УВУ, Асоціації українців Словаччини, Ради Союзу русинів-українців Чехословаччини та Музею української культури у Свиднику. Матеріали конференції опубліковано окремим збірником у 1992 р. [3]. З нагоди конференції до 120-ліття народження фольклориста в Ужгороді М. Мушинка видав бібліографічний покажчик праць В. Гнатюка про Закарпаття [27]. А на підсумковому засіданні конференції у Тернополі дослідник запропонував іменем В. Гнатюка назвати педагогічний інститут (тепер – Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка) [19, с. 9]. Академік М. Мушинка справедливо користувався заслуженою повагою в науковому середовищі української діаспори, співпрацював із багатьма науковими організаціями закордонного українства. Цей чинник відіграв важливу роль у проведенні та організації ним різних наукових заходів.

21 квітня 1992 р. відбувся захист докторської дисертації М. Мушинки у формі наукової доповіді за сукупністю наукових праць «Фольклорист Володимир Гнатюк і його місце в українській науці та культурі» у Спеціалізованій вченій раді Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського [22], на підставі якого вчений отримав диплом доктора філологічних наук № 1. У відгуках трьох офіційних опонентів – доктора історичних наук Ю. Г. Гошка, доктора філологічних наук О. В. Мишанича та доктора філологічних наук Ф. П. Погребенника було підкреслено актуальність та високий науковий рівень дисертаційної роботи вченого. Загалом надзвичайно

високу оцінку доробку вченого про В. Гнатюка надали офіційні опоненти, наголошуючи на вагомому внеску у фольклористику в цілому. Варто також підкреслити, що М. Мушинка підготував статті про В. Гнатюка до «Енциклопедії сучасної України» [17, с. 706–707] та словацької «Encyklopaedia Beliana» [30].

Ще одним внеском у збереження пам'яті про В. Гнатюка стала ініціатива М. Мушинки з відновлення його пам'ятника, який учений у 1965 р. знайшов занедбаним на Личаківському цвинтарі у Львові. Вчений знайшов скульптора Василя Одрехівського, який зробив план пам'ятника, а також написав листи з проханням дозволу на його встановлення до Міністерства культури УРСР та до Президії АН УРСР. Після розгляду листа на Президії вирішено було побудувати на могилі пам'ятник (із скульптурним портретом роботи Луки Біганича) за державний кошт [28, с. 167–168].

За праці про В. Гнатюка і його внесок у культуру Закарпаття М. Мушинку було обрано Почесним доктором Ужгородського національного університету, праці про фольклориста відіграли вагому роль і при обранні вченого у 1997 р. іноземним членом НАН України [4] та нагородження Почесною відзнакою Президента України «За заслуги» [19, с. 15].

Отже, дослідження різних аспектів життєвого і наукового шляху В. Гнатюка є однією з наскрізних сюжетних ліній у науковій діяльності академіка М. Мушинки. Вчений зробив важливий внесок у вивчення постаті В. Гнатюка, доповнивши наявні наукові розвідки та відкривши нові грані, свідченням чого є його ґрунтовні наукові праці та науково-організаційна діяльність. Загалом діяльність М. Мушинки значно сприяла популяризації постаті В. Гнатюка і поширенню знань про нього серед широкої громадськості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Автобіографія проф. Миколи Мушинки, д-ра філол. наук, іноземного члена НАН України. *Микола Мушинка – 85 / Упор. О. Мушинка, ред. М. Ілюк. Пряшів, 2021. С. 5–6.*
2. Вархол Н. Фольклористичні здобутки академіка Миколи Мушинки: (з нагоди 75-річчя вченого). *Народна творчість та етнологія*. 2011. № 1. С. 7–17.
3. Від Наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету. Матеріали міжнародної наукової конференції / упор. М. Мушинка. Київ ; Львів ; Пряшів ; Мюнхен ; Париж ; Нью-Йорк ; Торонто ; Сідней, 1992. 420 с.
4. Вітання Президента НАН України Б. Патона з нагоди обрання М. Мушинки іноземним членом НАН України. 04.12.1997. *Приватний архів М. Мушинки*. 1 арк.
5. Володимир Гнатюк. Бібліографія друкованих праць / Упор. М. Мушинка. Едмонтон, 1987. 148 с.
6. Володимир Гнатюк: фольклорист, етнограф, літературознавець (1871–1926): бібліографічний покажчик. Тернопіль, 2021. 176 с.
7. Жулинський М. Невтомний трудар на ниві українознавства. Пам'яті професора Миколи Мушинки. *Вісник Національної академії наук України*. 2024. № 10. С. 79–82.
8. Карась Г. Микола Мушинка і українська фольклорна та музична культура (ювілейні узагальнення з нагоди 80-річчя вченого). *Фольклористика. Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2015. № 2 (30). С. 429–438.
9. Колеса крутяться... Біо-біліографія академіка Миколи Мушинки. Книга 1. Спогади / Уклав О. Мушинка. Пряшів, 1998. 205 с.
10. Кубійович В. Зауваження до праці М. Мушинки «Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття». *Приватний архів М. Мушинки*. 10 арк.
11. Лівінський О. У Пряшеві відійшов у кращий світ відомий вчений-україніст Микола Мушинка. *ProUkraine*. 14.09.2024. URL: <https://proukraine.bleesk.cz/pro-nas/> (31.10.2025).
12. Мишанич О. Видатний дослідник українського фольклору (Штрихи до портрета члена-кореспондента НАН України Миколи Мушинки). *Народна творчість та етнологія*. 2002. № 5–6. С. 14–19.
13. Мозер М. Вступ. Життя, присвячене україністиці. *У всякого своя доля... Розмова Ярослава Шуркали з Миколою Мушиною*. Пряшів, 2016. С. 13–15.
14. Мушинка М. Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття. Париж ; Мюнхен, 1975. 116 с. (Записки НТШ, том 190).
15. Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Париж ; Нью-Йорк ; Сідней ; Торонто, 1987. 332 с. (Серія: Записки НТШ, том 207).
16. Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Вид. 2-е доп. та переробл. Тернопіль, 2012. 384 с.
17. Мушинка М. Гнатюк Володимир Михайлович. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2006. Т. 5. С. 706–707.
18. Мушинка М. З історії дослідження фольклору українців Східної Словаччини до Першої світової війни. *Науковий збірник Музею української культури в Свиднику*. Пряшів, 1965. Ч. 1. С. 181–213.
19. Мушинка М. Передмова. *Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства*. Вид. 2-е доп. та переробл. Тернопіль, 2012. С. 4–16.
20. Мушинка М. Стежками життя з Володимиром Гнатюком. *Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства*. Вид. 2-е доп. та переробл. Тернопіль, 2012. С. 323–354.

21. Мушинка М. Фолклор Руснацох Войводини. Перша часц: народи обряди и шпиванки. Нови Сад, 1988. 240 с.
22. Мушинка М. Фольклорист Володимир Гнатюк і його місце в українській науці та культурі : автореф. ... д-ра філол. наук. Київ, 1992. 33 с.
23. Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Т. 3. Присвячений пам'яті Володимира Гнатюка / гол. ред. М. Мушинка. Пряшів, 1967. 464 с.
24. Ребрик Н. Чин Миколи Мушинки. *Історична правда*. 13 вересня 2024. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2024/09/13/164293/> (дата звернення: 31.10.2025).
25. Сергієнко В. Микола Мушинка: In memorem. *Матеріали до української етнології*. 2024. 23 (26). С. 170–179.
26. Сірка Й. Відійшов у вічність символ Вченого, якого знають українці на всіх континентах. Микола Мушинка (20 лютого 1936 р. – 12 вересня 2024 р.). 21 вересня 2024. *New Pathway – Новий Шлях*. URL: <https://lnk.ua/YNg5dPpeZ> (дата звернення: 31.10.2025).
27. Слово коліски нашої. Володимир Гнатюк про Карпатську Русь-Україну. Бібліографічний покажчик / Упор. М. Мушинка. Ужгород, 1991. 32 с.
28. У всякого своя доля... Розмова Ярослава Шуркали з Миколою Мушинкою. Пряшів, 2016. 398 с.
29. Черемшинський О. Рецензія на рукопис монографії «Володимир Гнатюк» доктора, кандидата наук Миколи Мушинки. *Мушинка М. Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Вид. 2-е доп. та переробл.* Тернопіль, 2012. С. 319–322.
30. Mušinka M. Hnat'uk Volodymyr Mychajlovyč. *Encyklopedia Beliana*. Bratislava, 2001. Zv. VI. S. 60.
31. Návrh na vedeckú konferenciu venovanú 100. Výročiu narodenia Volodymyra Hnat'uka a Filareta Kolessu. *Приватний архів М. Мушинки*. 3 арк.
32. Potvrdenie. 06.06.1968. *Приватний архів М. Мушинки*. 1 арк.
33. Potvrdenie. 31.05.1968. *Приватний архів М. Мушинки*. 1 арк.

References:

1. Avtobiohrafia prof. Mykoly Mušinky, d-ra filol. Nauk, inozemneho chlena NAN Ukrainy. *Mykola Mušinka – 85 / Upor. O. Mušinka, red. M. Iliuk. Priashiv, 2021. S. 5–6.*
2. Varkhol N. Folklorystychni zdobutky akademika Mykoly Mušinky: (z nahody 75-richchia vchenoho). *Narodna tvorchist ta etnolohiia*. 2011. № 1. S. 7–17.
3. Vid Naukovoho tovarystva im. Shevchenka do Ukrainskoho vilnoho universytetu. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii / upor. M. Mušinka. Kyiv, Lviv, Priashiv, Miunkhen, Paryzh, Niu-York, Toronto, Sidnei, 1992. 420 s.
4. Volodymyr Hnatiuk. Bibliohrafia drukovanykh prats / Upor. M. Mušinka. Edmonton, 1987. 148 s.
5. Volodymyr Hnatiuk: folkloryst, etnohraf, literaturoznavec (1871–1926): bibliohrafichni pokazhchyk / Departament kultury ta turizmu Ternopil'skoi oblasnoi derzhavnoi administratsii, Ternopil'ska oblasna universalna naukova biblioteka. Ternopil, 2021. 176 s. (Rodom z Ukrainy; vyp. 11).
6. Zhulynskyi M. Nevtomnyi trudar na nyvi ukrainoznavstva. Pamiati profesora Mykoly Mušinky. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2024. № 10. S. 79–82.
7. Karas H. Mykola Mushynka i ukrainska folklorna ta muzychna kultura (iuvileini uzahalnennia z nahody 80-richchia vchenoho). *Folklorystyka. Prykarpatskyi visnyk NTSh. Slovo*. 2015. № 2 (30). S. 429–438.
8. Kolesa krutiatsia... Bio-biliohrafia akademika Mykoly Mušinky. Knyha 1. Spohady / Uklav O. Mušinka. Priashiv, 1998. 127 s.
9. Livinskyi O. U Priashevi vidiishov u krashchyi svit vidomyi vchenyi-ukrainist Mykola Mušinka. *ProUkrainu*. 14.09.2024. URL: <https://proukrainu.bleesk.cz/pro-nas/> (31.10.2025).
10. Myshanych O. Vydatnyi doslidnyk ukrainskoho folkloru (Shtrykhy do portreta chlena-korespondenta NAN Ukrainy Mykoly Mušinky). *Narodna tvorchist ta etnolohiia*. 2002. № 5–6. S. 14–19.
11. Mozer M. Vstup. Zhyttia, prysviachene ukrainistytsi. *U vsiakoho svoia dolia... Rozмова Yaroslava Shurkaly z Mykoloïu Mušinkoïu*. Priashiv, 2016. S. 13–15.
12. Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk – doslidnyk folkloru Zakarpattia. Paryzh; Miunkhen, 1975. 116 s. (Zapysky NTSh, tom 190).
13. Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk. Zhyttia ta yoho diialnist v haluzi folklorystyky, literaturoznavstva ta movoznavstva. Paryzh; Niu-York; Sidnei; Toronto, 1987. 332 s. (Serii: Zapysky NTSh, tom 207).
14. Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk. Zhyttia ta yoho diialnist v haluzi folklorystyky, literaturoznavstva ta movoznavstva. Vyd. 2-e dop. ta pererobl. Ternopil, 2012. 384 s.
15. Mušinka M. Hnatiuk Volodymyr Mykhailovych. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. Kyiv, 2006. T. 5. S. 706–707.
16. Mušinka M. Z istorii doslidzhennia folkloru ukrainsiv Skhidnoi Slovachchyny do Pershoi svitovoi viiny. *Naukovyi zbirnyk Muzeïu ukrainskoi kultury v Svydnyku*. Priashiv, 1965. Ch. 1. S. 181–213.
17. Mušinka M. Peredmova. *Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk. Zhyttia ta yoho diialnist v haluzi folklorystyky, literaturoznavstva ta movoznavstva. Vyd. 2-e dop. ta pererobl.* Ternopil, 2012. S. 4–16.
18. Mušinka M. Stezhkamy zhyttia z Volodymyrom Hnatiukom. *Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk. Zhyttia ta yoho diialnist v haluzi folklorystyky, literaturoznavstva ta movoznavstva. Vyd. 2-e dop. ta pererobl.* Ternopil, 2012. S. 323–354.
19. Mušinka M. Folklor Rusnatsokh Voivodyny. Persha chasts: narody obriady y shpyvanky. Novy Sad, 1988. 240 s.
20. Mušinka M. Folkloryst Volodymyr Hnatiuk i yoho mistse v ukrainskii nauks ta kulturi: avtoref. ... d-ra filol. nauk. Kyiv, 1992. 33 s.

21. Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainskoi kultury u Svydnyku. T. 3. Prysviachenyi pamiaty Volodymyra Hnatiuka / hol. red. M. Mušinka. Priashiv, 1967. 464 s.
22. Rebryk N. Chyn Mykoly Mushynky. *Istorychna pravda*. 13 veresnia 2024. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2024/09/13/164293/> (data zvernennia: 31.10.2025).
23. Serhiienko V. Mykola Mušinka: In memoriam. *Materialy do ukrainskoi etnologii*. 2024. 23 (26). S. 170–179.
24. Sirka Y. Vidiishov u vichnist symvol Vchenoho, yakoho znaiut ukrainci na vsikh kontynentakh. Mykola Mušinka (20 liutoho 1936 r. – 12 veresnia 2024 r.). 21 veresnia 2024. *New Pathway – Novyi Shliakh*. URL: <https://lnk.ua/YNg5dPpeZ> (data zvernennia: 31.10.2025).
25. Slovo kolysky nashoi. Volodymyr Hnatiuk pro Karpatsku Rus-Ukrainu. Bibliografichnyi pokazhchyk / Upor. M. Mušinka. Uzhhorod, 1991. 32 s.
26. U vsiakoho svoia dolia... Rozмова Yaroslava Shurkaly z Mykoloiu Mušinkoiu. Priashiv, 2016. 398 s.
27. Cheremshynskiy O. Retsenziia na rukopys monohrafii «Volodymyr Hnatiuk» doktora, kandydata nauk Mykoly Mušinky. *Mušinka M. Volodymyr Hnatiuk. Zhyttia ta yoho diialnist v haluzi folklorystyky, literaturoznavstva ta movoznavstva. Vyd. 2-e dop. ta pererobl.* Ternopil, 2012. S. 319–322.
28. Mušinka M. Hnatiuk Volodymyr Mychajlovyč. *Encyklopedia Beliana*. Bratislava, 2001. Zv. VI. S. 60.